

Сачко О.В.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

УДК 343.326
DOI 10.32782/2663-5666.2023.4.7

ВЗАЄМОДІЯ МІЖ ЖУРНАЛІСТАМИ, ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ В КОНТЕКСТІ ЗАПОБІГАННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ СПРАВ ПРО ПЕРЕШКОДЖАННЯ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вступ. Сучасний медіа-ландшафт вимагає аналізу цієї важливої проблеми, оскільки журналісти часто стикаються з різними формами тиску, насильства та переслідування, що обмежують їхню можливість вільно та об'єктивно висвітлювати події. Аналіз сучасних тенденцій у відносинах між журналістами та правоохоронними органами, включаючи випадки нападів на журналістів, конфлікти під час виконання професійних обов'язків та обмеження доступу до інформації, потребують окремої уваги. Слід розглянути законодавче регулювання, права та обов'язки сторін у цих відносинах, включаючи міжнародні стандарти та національні закони, що регулюють журналістську діяльність та права журналістів на безпеку. Вивчення прикладів кращої практики взаємодії між журналістами, правоохоронними органами та громадськістю в різних країнах та обговорення їхнього потенціалу для запобігання та розслідування справ про перешкоджання журналістської діяльності допоможуть виявити прогалини та проблеми у взаємодії між цими сторонами та розробити рекомендації для підвищення ефективності та безпеки журналістської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань, пов'язаних з взаємодією між журналістами, законодавчими органами, громадськістю щодо запобігання та розслідування справ про перешкоджання журналістської діяльності, представляють собою активну галузь наукових досліджень в Україні. Ці дослідження виконуються численними вченими, що спеціалізуються у галузі права, зокрема кримінального права та медіа права. Вони допомагають розкрити ключові аспекти цієї теми, а саме конфлікти між журналістами та правоохоронними органами, порушення прав журналістів та підходи до їх вирішення. Серед визначних науковців, які присвятили свою роботу цьому питанню, можна виокремити імена таких осіб, як Р. Стадник, М. Павліченко, М. Строкань, В. Іва-

нов, М. Мельник, Р. Веприцький, Є. Гладкова, Т. Котюжинська, Л. Опришко, М. Недопитанський, О. Марінічев та інші. Вони здійснюють важливий внесок у розвиток правового поля України у сфері медіа та журналістики, проводять аналіз існуючих викликів та пропонують конкретні шляхи їх вирішення. Слід зазначити, що українське законодавство потребує подальше сприяння та фінансування наукових досліджень в галузі медіа та права для поглиблення розуміння питань взаємодії між журналістами, правоохоронними органами та громадськістю, залучення до співпраці правоохоронних органів, журналістських організацій і науковців для спільного обговорення та розробки стратегій вирішення конфліктних ситуацій, впровадження рекомендацій та наукових висновків у правові норми і практику для підвищення захисту прав журналістів та забезпечення свободи слова в Україні.

Основною **метою** є дослідження та аналіз процесів взаємодії між журналістами, правоохоронними органами та громадськістю з метою визначення ефективних методів та стратегій спільної дії у сфері запобігання та розслідування справ, пов'язаних із перешкоджанням журналістської діяльності. Стаття спрямована на встановлення ролі кожного з цих суб'єктів у забезпеченні свободи слова та безпеки журналістів, а також на розгляд законодавчих та правових аспектів цієї взаємодії. Результатом дослідження буде визначення оптимальних практик співпраці, які сприяють забезпеченню прав журналістів та зміцненню демократичних цінностей у суспільстві.

Виклад основного матеріалу. До правоохоронних державних органів входять державні установи, які забезпечують захист і оборону законних прав і інтересів громадян, юридичних осіб і самої держави, за допомогою використання силових методів впливу. Це включає в себе організації, такі як Національна поліція Украї-

ни, Генеральна прокуратура України, Служба безпеки України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону і інші.

Національна поліція України є одним із таких правоохоронних органів, з якими журналісти найчастіше мають справу у своїй професійній діяльності. Це відбувається, наприклад, при висвітленні масових громадських подій, надзвичайних ситуацій, затримання підозрюваних у скоєнні злочинів і інших обставинах.

Національна поліція України, згідно із законодавством, є центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству, забезпечуючи захист прав і свобод людини, борючись зі злочинністю і забезпечуючи громадську безпеку та порядок.

До загальної системи поліції входять: 1. Центральний орган управління поліцією, яким є Національна поліція України. 2. Територіальні підрозділи поліції, які функціонують у різних регіонах і підпорядковані управлінням Національної поліції України в цих регіонах.

Основні завдання поліції включають: 1. Проведення заходів для виявлення і припинення кримінальних і адміністративних правопорушень. 2. Забезпечення безпеки життя та здоров'я громадян, а також загальної громадської безпеки, що може бути порушена через вчинення кримінальних або адміністративних правопорушень. 3. Ведення досудового розслідування кримінальних правопорушень у межах їхньої компетенції. 4. Розшук осіб, які переховуються від правоохоронних органів, ухиляються від виконання покарань або пропали безвісти, у випадках, визначених законом. 5. Здійснення проваджень у справах про адміністративні правопорушення, прийняття рішень про накладання адміністративних стягнень та контроль за їхнім виконанням. 6. Забезпечення громадської безпеки та порядку на вулицях, місцях громадського відпочинку, транспортних вузлах та інших місцях загального користування. 7. Регулювання дорожнього руху та контроль за дотриманням Правил дорожнього руху. 8. Здійснення контролю за виконанням законодавчих та нормативних актів у сфері опіки над дітьми, запобігання дитячій безпритульності, боротьба з правопорушеннями серед дітей та соціальний патронаж дітей, які перебували у в'язницях. 9. Проведення заходів для запобігання та протидії домашньому насильству та насильству з ознаками гендерної дискримінації. 10. Здійснення охорони об'єктів державної власності та інших завдань.

У відповідності до статті 9 Закону України «Про Національну поліцію», поліція зобов'язана постійно інформувати органи державної влади, місцевого самоврядування та громадськість про свою діяльність у галузі захисту прав і свобод людини, боротьби зі злочинністю, забезпечення громадської безпеки та порядку. Крім того, згідно зі статтею 89 цього Закону, поліція повинна підтримувати програми правового виховання, поширювати правові знання в освітніх установах, засобах масової інформації та видавничій справі. У практичній діяльності засоби масової інформації найчастіше мають потребу взаємодії з поліцією під час висвітлення масових громадських подій, таких як протести (наприклад, зібрання, мітинги, демонстрації, пікетування) та святкові заходи (наприклад, святкування державних свят), а також під час надзвичайних ситуацій (аварій, катастроф, природних лих тощо) [4, с. 100]. Важливо зрозуміти, що під час масових заходів поліція та представники засобів масової інформації мають різні завдання та цілі: поліція спрямовує свої зусилля на забезпечення безпеки учасників події, запобігання конфліктам та розгону заворушень, тоді як журналісти стараються зібрати інформацію про подію та передати її громадськості. У той же час на практиці важливо досягти розумного врегулювання відповідних інтересів, що дозволить уникнути перешкод у виконанні професійних обов'язків обох сторін. Крім того, співпраця між поліцією та мас-медіа є важливою для отримання та поширення достовірної інформації з офіційних, а не альтернативних джерел (включаючи чутки, коментарі сторонніх осіб тощо).

Право поліцейського, який відповідає за збереження громадського порядку під час масового заходу або надзвичайної події, включає наступні повноваження:

1. Вимагати від представника засобів масової інформації пред'явлення документа, що підтверджує його професійний статус.

2. Здійснювати аудіо-, відео- та фотофіксацію подій як додатковий інструмент для запобігання незаконних дій та розкриття правопорушень.

3. Тимчасово обмежувати або забороняти доступ громадян до певних територій або об'єктів з метою збереження громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, охорони життя та здоров'я осіб.

4. Здійснювати обмеження або заборону руху транспорту та пішоходів на окремих ділянках вулиць та автомобільних доріг у випадках затримання злочинців, аварій, надзви-

чайних ситуацій, які загрожують життю і здоров'ю людей.

Згідно зі статтею 18 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейський, який взаємодіє з особою або отримує звернення від особи, має наступні обов'язки:

1. Назвати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та пред'явити службове посвідчення, яке дозволить особі перевірити інформацію про нього, не віддаючи посвідчення з рук.

2. Поліцейському заборонено знімати або ховати нагрудний знак на однострої або будь-яким іншим чином перешкоджати читанню інформації на ньому або її фіксації за допомогою технічних засобів. Якщо поліцейський виконує свої обов'язки в цивільному одязі, він все одно має мати при собі нагрудний знак, за винятком випадків, коли наявність такого знака перешкоджає негласним слідчим або розшуковим діям.

3. Поліцейський може вимагати від особи пред'явлення документів, що підтверджують її особу та відповідне право на перебування на певній території чи об'єкті, особливо якщо особа перебуває на території зі спеціальним режимом або в місці, де здійснюється спеціальний поліцейський контроль.

4. Поліцейський має право вжити необхідних заходів для рятування людей, надання допомоги тим, хто її потребує, і повідомити про це найближчий орган поліції, якщо особа звернулася з заявою або повідомленням щодо подій, що загрожують особистій чи публічній безпеці.

5. Поліцейський повинен мати інформацію про те, який представник поліції уповноважений спілкуватися з журналістами і коментувати ситуацію. У випадках, коли потрібно негайно пояснити дії поліції (наприклад, при загрозі вибуху, великій ДТП тощо), поліцейський повинен інформувати журналістів про подію.

6. Будь-яке перешкоджання законній професійній діяльності журналістів може бути покарано згідно зі статтею 171 Кримінального кодексу України.

Права представника мас-медіа, який здійснює висвітлення масового заходу чи надзвичайної події, включають в себе наступні аспекти [2, с. 227]: 1. Представник мас-медіа має законне право виконувати письмові, аудіо- та відеозаписи, користуючись необхідними технічними засобами для цього, за винятком обмежень, визначених законом. 2. Після пред'явлення документа, що підтверджує його професійний статус у сфері мас-медіа, представник має право збирати інформацію в областях, де виникають

стихійні лиха, катастрофи, місця аварій, масові безпорядки або діють воєнні конфлікти, за винятком випадків, коли закон встановлює обмеження. 3. Він може звертатися до будь-якого працівника поліції для отримання пояснень або допомоги в здійсненні своєї професійної діяльності. 4. У разі відвідування місць масових безпорядків та воєнних конфліктів представник мас-медіа повинен дотримуватися певних умов, включаючи пред'явлення посвідчення, що підтверджує його професійний статус, проходження інструктажу від поліції та відсутність матеріалів, які можуть бути небезпечними або перешкоджати доступу до зони події.

У разі спілкування з поліцейськими службовими особами, журналістам рекомендується адекватно представлятися та продемонструвати свою професійну належність до мас-медіа шляхом пред'явлення службового посвідчення або іншого відповідного документа. Представники мас-медіа, які перебувають серед учасників масових заходів, повинні утримуватися від провокаційних дій, а також від закликів до захоплення влади, насильницької зміни конституційного ладу чи територіальної цілісності України. Також необхідно уникати поширення пропаганди війни, насильства, жорстокості та розпалювання конфліктів на расовій, національній та релігійній основі. Важливо пам'ятати, що за свідому непокору законним розпорядженням або вимогам поліцейських можуть бути застосовані адміністративні санкції відповідно до статті 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення [3, с. 150]. Це може включати в себе накладання штрафів, громадські роботи або адміністративний арешт на певний строк. Загрози вбивством або насильством спрямовані на працівників правоохоронних органів і підпадають під статтю 345 Кримінального Кодексу України. За такі дії передбачена відповідальність у вигляді виправних робіт, арешту або обмеження волі. У випадку виникнення небезпечних ситуацій або перешкоджання законній журналістській діяльності журналістам рекомендується не порушувати загальних правил присутності в місцях масових безпорядків. Вони повинні мати ідентифікаційні засоби, такі як позначка «ПРЕСА» на одязі, пред'являти посвідчення журналіста за вимогою правоохоронних органів, звертатися за допомогою до служби 102 у разі порушення своїх прав та співпрацювати з поліцейськими для вирішення конфліктних ситуацій [6, с. 72]. Також можна подавати заяви щодо перешкоджання законній журналістській

діяльності та користуватися допомогою адвокатів для захисту своїх прав.

Необхідно підкреслити, що під час взаємодії між представниками мас-медіа та поліцейськими під час масових заходів та надзвичайних подій особливої важливості відіграє роль прес-служб (прес-секретарів, речників) органів поліції [5, с. 32]. У таких випадках їх головною функцією є координація дій правоохоронців і журналістів з метою забезпечення безпеки громадян та представників мас-медіа та забезпечення якісного виконання журналістами своїх редакційних завдань. Тому, під час виконання редакційних завдань на місці проведення масових заходів або надзвичайних подій, корисно мати контактну інформацію до прес-служби (прес-центру, прес-секретаря, речника) відповідного органу поліції. Визначення особи, яка відповідає за спілкування з мас-медіа зі сторони поліції, допоможе зекономити час журналістів і отримувати достовірну інформацію безпосередньо від них. Крім того, це дозволить визначити оптимальне місце для розташування журналістів та відеокамер, обговорити можливість роботи мас-медіа в співробітництві з правоохоронцями.

Важливим аспектом взаємодії мас-медіа та правоохоронних органів є висвітлення процесу розслідування кримінальних справ. Правоохоронні органи повинні надавати мас-медіа інформацію про свою роботу щодо розкриття злочинів, і суспільство має право на цю інформацію, щоб забезпечити свою безпеку, запобігти злочинам та допомогти у розкритті протиправних діянь.

Під час спілкування з уповноваженим представником поліції або направлення запиту на доступ до публічної інформації важливо бути усвідомленим, що отримана інформація може бути неповною, оскільки необхідно дотримуватись Кримінального процесуального кодексу України, зокрема: · Забезпечення збереження презумпції невинуватості особи (відповідно до статті 17); Уникнення втручання у приватне (особисте) життя особи, включаючи порушення конфіденційності стану здоров'я, право на поширення фотографій, відео тощо (відповідно до статті 15); Утримання від розголошення конфіденційної інформації щодо попереднього розслідування (відповідно до статті 222) [1, с. 26].

Також обсяг інформації, яку представники правоохоронних органів можуть надати мас-медіа, підпадає під вплив положень статті 296 Цивільного кодексу України, яка регулює пра-

вила використання імені фізичної особи. Згідно з цією правовою нормою, ім'я фізичної особи, яка затримана, підозрюється або обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, або особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може бути розкрито лише після набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо неї або винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення та в інших випадках, передбачених законом [7, с. 54]. Ім'я потерпілого від правопорушення може бути розкрито лише за його згодою. Ім'я учасника цивільного спору, який стосується особистого життя сторін, може бути розкрито іншими особами лише за його згодою. Проте використання початкової літери прізвища фізичної особи у мас-медіа не порушує її права.

Висновки. Отже, нами була розглянута проблематика взаємодії між журналістами, правоохоронними органами та громадськістю у контексті запобігання та розслідування справ про перешкоджання журналістської діяльності. Аналізуючи ряд питань, пов'язаних з правами та обов'язками представників мас-медіа, було зроблено кілька важливих висновків. По-перше, наголошено на важливості ролі прес-служб (прес-секретарів, речників) органів поліції у координації дій між правоохоронцями та журналістами під час масових заходів та надзвичайних подій. Їх завданням є забезпечення безпеки громадян та журналістів, а також надання можливості журналістам виконувати свої професійні обов'язки. Тому наявність контактної інформації прес-служби відповідного органу поліції є критичною для ефективної співпраці та обміну інформацією. По-друге, було підкреслено, що правоохоронні органи повинні надавати мас-медіа інформацію про хід розслідування кримінальних справ. Це є важливим для забезпечення суспільного контролю, безпеки громадян та розкриття протиправних діянь. Однак і журналісти, і поліцейські повинні бути обережні у виборі обсягу та характеру інформації, що розголошується, з урахуванням правових обмежень і прав осіб, залучених до справи. По-третє, наголошено на важливості дотримання прав осіб, які становлять об'єкт інтересу мас-медіа. Згідно із законом, розкриття інформації про осіб, які підозрюються чи звинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення, підлягає певним обмеженням та може бути розголошено лише в певних ситуаціях. Також необхідно дотримуватися принципів конфіденційності у випадках, коли це стосу-

ється особистого життя осіб. Загалом, взаємодія між журналістами, правоохоронними органами та громадськістю є важливим елементом демократичного суспільства та правової держави. Розуміння прав та обов'язків усіх сторін та дотримання законодавчих норм сприяє забезпеченню публічної безпеки та збереженню свободи слова та інформаційного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бурмагін О. Ефективні інструменти доступу до публічної інформації та захист прав журналістів : посібник для журналістів / О. Бурмагін, Л. Опришко, Л. Панкратова. Київ : ГО «Інститут розвитку регіональної преси», 2014. 84 с.
2. Кулик В. Дискурс українських медій: ідентичності, ідеології, владні стосунки : монографія / В. Кулик. Київ : Критика, 2010. 656 с.
3. Логунова М. М. Комунікації судової влади : науково-практичний посібник / М. М. Логунова, М. Г. Лашкіна, П. О. Гвоздик та ін. Київ: АДЕФ-Україна, 2012. 274 с.
4. Недопитанський М. Уроки з журналістської практики : практичний посібник / М. Недопитанський, М. Карась, В. Ільченко. Київ: Україна молода, 2010. 152 с.
5. Особливості взаємодії засобів масової інформації з правоохоронними органами: міжнародний та національний досвід : матеріали міжнародного круглого столу (23 листопада 2016 року). Київ : Національна академія прокуратури України, 2017. 48 с.
6. Практичний посібник для представників комунікаційних структур в органах влади / З. Казанжи ; Інститут масової інформації. Київ, 2016. 112 с.
7. Свобода інформації в Україні та світі. Теорія та практика / упоряд. О. М. Павліченко, Р. І. Стадник ; ГО «Харківська правозахисна група». Харків : ТОВ «Видавництво права людини», 2015. 216 с.

Сачко О.В. ВЗАЄМОДІЯ МІЖ ЖУРНАЛІСТАМИ, ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ В КОНТЕКСТІ ЗАПОБІГАННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ СПРАВ ПРО ПЕРЕШКОДЖАННЯ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття розглядає важливу проблему взаємодії між журналістами, правоохоронними органами та громадськістю в контексті запобігання та розслідування справ, пов'язаних з перешкодженням професійної діяльності журналістів. Автори статті досліджують різні аспекти цієї взаємодії, аналізуючи як правовий, так і соціокультурний підґрунтя цього питання. У статті обговорюються ролі та відповідальність кожної з сторін – журналістів, правоохоронних органів та громадськості – у процесі запобігання та розслідування справ про перешкодження журналістській діяльності. Вивчаються інструменти і механізми співпраці між ними, такі як законодавство, публічний тиск, моніторинг інцидентів та інші аспекти. Автори статті також надають приклади з реального життя та аналізують судові рішення та результати співпраці між сторонами в різних країнах. Мета статті – допомогти зрозуміти, як оптимізувати взаємодію між різними групами, щоб забезпечити ефективну захист журналістів та свободи преси. Стаття спрямована на сприяння розвитку механізмів захисту журналістів в умовах зростаючого числа випадків перешкодження їхньої професійної діяльності та покращення якості журналістської роботи в цілому. У статті розглядається не тільки юридичний аспект питання, але й соціальний і психологічний. Стаття вивчає, як правоохоронні органи реагують на ситуації перешкодження журналістській діяльності і як вони співпрацюють з журналістами у розслідуванні таких випадків. Крім того, стаття підкреслює важливість моніторингу та документування випадків перешкодження журналістам, а також ведення судових процесів у випадках порушення їхніх прав. Наукова стаття має на меті розширення розуміння проблеми перешкодження журналістській діяльності та розробка рекомендацій для підвищення захисту журналістів і забезпечення їхньої незалежності у своїй професійній діяльності.

Ключові слова: свобода слова, соціальна відповідальність, перешкодження ЗМІ, професійна журналістська діяльність, злочини проти журналістів та їх сімей, правоохоронні органи.

Sachko O.V. INTERACTION BETWEEN JOURNALISTS, LAW ENFORCEMENT AGENCIES AND THE PUBLIC IN THE CONTEXT OF PREVENTING AND INVESTIGATING CASES OF OBSTRUCTION OF JOURNALISTIC ACTIVITY

The article addresses the important issue of interaction between journalists, law enforcement agencies and the public in the context of preventing and investigating cases related to obstruction of journalists' professional activities. The authors of the article examine various aspects of this interaction, analyzing both the legal and socio-cultural background of this issue. The article discusses the roles and responsibilities of each of the parties – journalists, law enforcement agencies and the public – in the process of preventing and investigating cases of obstruction of journalistic activity. The tools and mechanisms of cooperation between them, such as legislation, public pressure, monitoring of incidents and other aspects, are studied. The authors of the article also provide real-life examples and analyze court decisions and the results of cooperation between the parties in different countries. The purpose of the article is to help understand how to optimize interaction between different groups to ensure effective protection of journalists and press freedom. The article is aimed at promoting the development of mechanisms for protecting journalists in the face of a growing number of cases of obstruction of their professional activities and improving the quality of journalistic work in general. The article examines not only the legal aspect of the issue, but also the social and psychological one. The article examines how law enforcement agencies respond to situations of obstruction

of journalistic activity and how they cooperate with journalists in investigating such cases. In addition, the article emphasizes the importance of monitoring and documenting cases of obstruction of journalists, as well as conducting legal proceedings in cases of violation of their rights. The article aims to broaden the understanding of the problem of obstruction of journalistic activity and develop recommendations to improve the protection of journalists and ensure their independence in their professional activities.

Key words: freedom of speech, social responsibility, obstruction of the media, professional journalism, crimes against journalists and their families, law enforcement agencies.